

Кімге: Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі

Автордың аты-жөні мен лауазымы: Жетилгенов Мухтар Абдимаратович, Қызылорда қаласы әкімдігінің кәсіпкерлік және өнеркәсіп бөлімінің басшысы

Орындаған күні: 24.10.2024 жыл

АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖАЗБА

Тақырыбы: Кәсіпкерлік ортада жастардың үлесін арттыру

Кілт сөздер: Жастар, бағдарлама, несиелендіру, шағын кәсіпкерлік, қолдау құралдары, кеңес алаңдары, білім, инновация, экономика.

Кіріспе: Жастар-өмірдегі кез-келген өзгерістерге тез бейімделетін және пайдалы жақтарын тиімді қабылдайтын қоғамның ең белсенді бөлігі. Сондықтан, жастардың басқа жас топтарына қарағанда кәсіпкерлік қызметке әлеуеті мен қабілеті әлдеқайда жоғары деп айтуға болады. Жастар кәсіпкерлігі - бұл өте күрделі сектор, ол мемлекеттік органдар тарапынан ерекше назар аударуды талап етеді.

Алайда, жастар кәсіптерін іске қосу жолында әртүрлі қиындықтарға тап болады. Бұл проблемалар қаржылық қиындықтармен де, жастардың білімінің жеткіліксіздігімен де байланысты. Бұған салықтардың жоғары ставкалары мен несиелер бойынша пайыздар, жастардың қолында бастапқы капиталдың болмауы, тәжірибесінің жеткіліксіздігіне және өзге де мәселелерге байланысты болады. Осы және басқа да проблемалар жастар кәсіпкерлігін мемлекеттік қолдау арқылы оларды міндетті түрде шешуді талап етеді.

Өздеріңіз білетіндей, бүгінде әлемдік экономикада бизнес жаңа жұмыс орындарын құру және жұмыссыздық деңгейін төмендету, білікті кадрларды даярлау сияқты әлеуметтік-экономикалық мәселелерді шешуде басты рөл атқарады. Өз кезегінде, жастар бизнесі шағын кәсіпкерліктің маңызды сегменті және кәсіпкерлік ортадағы ең маңызды буын болып қалыптасуда. Сондықтан, бүгінгі жас кәсіпкерлер еліміздің 10 жылдан кейінгі кәсіпкерлік келбетін анықтайтын болатыны сөзсіз.

Бірақ бұған қарамастан, жастар кәсіпкерлігін қолдау шаралары арнайы бөліністе емес, ұлттық және аймақтық деңгейдегі бағдарламаларда тек ішінара қарастырылған. Айта кету керек, Қазақстанның көптеген өңірлерінде жастар өзекті білім мен дағдыларды ала алатын, ақпарат алмасатын, өз идеяларын әзірлейтін, сарапшылардан кеңес алатын алаңдар қалыптаспағандықтан, жаңа инновациялық идеялар нарыққа шықпай отыр.

Сондықтан, ел ішіндегі жастар кәсіпкерлігінің жалпы жай-күйін талдай отырып, осы бағытты қолдау үшін жаңа мүмкіндіктер жасау қажеттігі бар.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Негізгі бөлім: Қазақстандағы жастардың үлесі соңғы жылдары тұрақты өсуде. 2022 жылы 14-34 жас аралығындағы жастар саны 5,694,397 адамды құрады, олардың 62%-ы (3,529,077 адам) қалада, 38%-ы (2,165,320 адам) ауылда тұрады.

2023 жылы жастар санының өсімі байқалады. 2023 жылдың 1 қаңтарына сәйкес, жастардың жаңа шекарасы 35 жасқа дейін ұлғайғандықтан, 15-34 жастағы жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейі 3,1%-ды құрады. 2024 жылы да жастар санының өсіп, жұмыссыздық деңгейінің 3,1%-ды құрайтыны күтілуде.

Өз кезегінде, Қазақстан Республикасы Ұлттық статистика бюросының 2023 жылғы мәліметтеріне сүйенсек: Жастарға тиесілі шағын және орта бизнес субъектілері жалпы тіркелген кәсіпорындардың 20%-ын құрайды. Жастардың кәсіпкерлік белсенділігі Алматы, Астана және Шымкент қалаларында жоғары. Ауылдық аймақтарда да жастар кәсіпкерлігінің дамуы байқалады, әсіресе агробизнес пен қызмет көрсету салаларында.

Цифрлық кәсіпкерліктің рөлі: Жастардың бизнеске деген қызығушылығы көбіне цифрлық қызметтерге бағытталған. Онлайн сауда платформалары, маркетплейстер, және ІТ шешімдер ерекше сұранысқа ие. Әсіресе COVID-19 пандемиясынан кейін цифрлық экономиканың дамуы жастарға жаңа мүмкіндіктер ашты.

Негізгі мәселелер мен кедергілер:

Қаржылық қиындықтар

Жастарға бастапқы капитал жетіспейді, ал банктердің кепілзат талаптары мен жоғары пайыздық мөлшерлемелеріне сәйкес несие алу қиын.

Гранттық бағдарламалардың шектеулілігі де жастардың бизнес жобаларын жүзеге асыруына кері әсер етеді.

Мысал: 2022 жылы «Бизнестің жол картасы-2025» бағдарламасы аясында берілген гранттардың 40%-ы жастарға бөлінсе де, көптеген өтінімдер қаржыландырусыз қалды.

Тәжірибе мен білімнің жетіспеушілігі

Көптеген жас кәсіпкерлерде бизнес жүргізу тәжірибесі мен маркетинг және қаржылық жоспарлау бойынша білім жеткіліксіз.

Жастарды кәсіпкерлікке оқыту курстары аз немесе қолжетімділігі шектеулі.

Бәсекелестік пен нарықтық тәуекелдер

Жас кәсіпкерлер тәжірибелі кәсіпорындармен бәсекелесе алмайды. Нарықтың тұрақсыздығы мен сұраныстың төмендігі кейбір бизнес жобаларды дамытуға кедергі келтіреді.

Мемлекеттік қолдаудың жеткіліксіздігі

Аймақтық деңгейде бизнес-инкубаторлар мен акселераторлар саны шектеулі.

Мемлекеттік бағдарламалардың барлығына бірдей ақпараттандыру деңгейі жеткіліксіз.

Жастар кәсіпкерлігін дамыту жолдары:

Қаржылық қолдауды кеңейту

Жас кәсіпкерлерге арналған жеңілдетілген несие бағдарламаларын ұлғайту қажет.

Мемлекеттік гранттар мен венчурлік қорлар арқылы стартаптарды қаржыландыруды дамыту ұсынылады.

Білім беру және менторлық бағдарламаларды енгізу

Мектептерде және университеттерде кәсіпкерлік негіздерін оқытуды енгізу маңызды.

Әр аймақта менторлық бағдарламалар ұйымдастырылып, табысты кәсіпкерлер жастарға өз тәжірибелерін бөлісуі керек.

Мысал: «Атамекен» палатасының бастамасымен Алматыда өткен жастар форумы барысында 100-ден астам жас кәсіпкер менторлардан бизнес жүргізу туралы кеңес алды.

Цифрлық мүмкіндіктерді пайдалану

Жастарға электрондық сауданы дамытуға арналған онлайн платформалар мен құралдарды қолжетімді ету керек.

Мемлекеттік қызметтердің цифрлануы бизнес ашу мен жүргізуді жеңілдетеді. Қазақстанда электрондық сауда, фриланс, және онлайн-бизнес салалары дамып келеді. Жастардың бұл салаларға қызығушылығы цифрлық экономиканың кеңеюімен түсіндіріледі. Интернет пен әлеуметтік желілер тауарлар мен қызметтерді жылдам ілгерілетуге мүмкіндік береді, бұл өз кәсібін бастауды жеңілдетеді.

Инфрақұрылымды жақсарту

Әрбір өңірде бизнес-инкубаторлар ашып, стартап жобаларды қолдауға бағытталған акселераторлар санын арттыру ұсынылады.

Жас кәсіпкерлердің халықаралық көрмелер мен форумдарға қатысуына жағдай жасау керек.

Жастар кәсіпкерлігін дамыту елдің экономикалық өсуіне және әлеуметтік тұрақтылығына ықпал етеді. Мемлекеттік қолдау бағдарламалары мен қаржылық мүмкіндіктерді кеңейту арқылы жас кәсіпкерлердің белсенділігін арттыруға болады. Сондай-ақ, білім беру және цифрлық инфрақұрылымды дамыту арқылы жастардың инновациялық жобаларын қолдау маңызды. Жоғарыда ұсынылған

шараларды іске асыру нәтижесінде Қазақстанда жастардың бизнес жүргізуіне қолайлы жағдай жасалып, экономикаға жаңа серпін беріледі.

Қызығушылықтың негізгі салалары:

Сауда және қызмет көрсету – 45%;

Цифрлық бизнес және IT-жобалар – 25%;

Агробизнес және өңдеу өнеркәсібі – 15%;

Шығармашылық индустриялар (дизайн, мәдениет, өнер) – 10%;

Экологиялық жобалар – 5%.

Көптеген жас кәсіпкерлер онлайн платформаларды пайдаланады, бұл электрондық сауданың қарқынды дамуына ықпал етті. Сонымен қатар, жастар стартаптар арқылы жаңа технологияларды қолдануға қызығушылық танытуда.

Жастардың кәсіпкерлікке қызығушылығын арттыратын факторлар:

- Қаржылық тәуелсіздік пен өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылыс;

- Жастар бизнес жүргізуді тәуелсіздікке қол жеткізу және мамандық бойынша шектелмеу мүмкіндігі ретінде қабылдайды;

- Көпшілігі өзін-өзі іске асыруға және қоғамға үлес қосуға ұмтылып, әлеуметтік маңызы бар жобаларға ден қояды.

Әлемдік тәжірибелер: Әлемдегі жас кәсіпкерлер жаңа идеялар арқылы қоғамға айтарлықтай ықпал етіп, тұрақты даму мен технологиялық инновацияларды алға жылжытуда.

Мысалы, Мария Алипатова, 2023 жылғы Еуропалық жастар стартап-байқауының жеңімпазы, күн энергиясын пайдаланатын «Solar Optic» жобасымен танымал болды. Оның стартапы балама энергия көздерін тиімді қолдануға бағытталған.

Сондай-ақ, Африкадағы жас кәсіпкерлердің бірі — Ham Serunjogi және Maijid Moujaled негізін қалаған Chipper Cash финтех-компаниясы. Бұл платформа Африка елдерінде комиссиясыз ақша аударымдарын іске қосып, қаржылық инклюзияға ықпал етті. Олардың миссиясы – адамдарға қаржылық қызметтерге қолжетімділік беру арқылы экономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ету.

АҚШ-та Ampaire сияқты жобалар қоршаған ортаға оң әсер ететін технологияларды енгізуге тырысуда. Ampaire ұшақтарды гибридті-электрлік жүйелерге бейімдеп, авиацияның зиянды қалдықтарын азайтуға күш салып келеді.

Бұл мысалдар жастардың кәсіпкерлікке деген қызығушылығы тек қаржылық табысқа жетумен шектелмей, әлеуметтік және экологиялық мәселелерді шешуге де бағытталғанын көрсетеді.

Жастар кәсіпкерлігінің дамыту жөнінде ұсыныстары:
Жастардың кәсіпкерлік белсенділігін арттыру – ел экономикасының тұрақты дамуы үшін маңызды. Бұл ұсыныстар жастардың бизнес-идеяларын жүзеге асыруға, дағдыларын жетілдіруге және кәсіпкерлік мәдениетін қалыптастыруға бағытталған.

Білім беру Бағдарламалары

Курс ұйымдастыру: Бизнес, қаржы, маркетинг бойынша арнайы курстар.

Практикалық сабақтар: Тәжірибелі кәсіпкерлермен семинарлар өткізу.

Стартаптарды Қолдау

Гранттар мен қорлар: Жас кәсіпкерлердің стартаптарын қаржыландыру.

Инкубаторлар: Идеяларды дамытуға арналған платформалар.

Менторлық Бағдарламалар

Тәжірибелі кәсіпкерлермен байланыс: Жастарға менторлық көмек көрсету.

Желілік Шаралар

Бизнес-форумдар: Жас кәсіпкерлер мен инвесторларды таныстыру.

Көрмелер: Жас кәсіпкерлердің өнімдері мен қызметтерін көрсету.

Қаржыландыруға Қол Жеткізу

Несие алу процедураларын жеңілдету: Жас кәсіпкерлер үшін салықтық жеңілдіктер.

Онлайн Платформаларды Дамыту

Электронды коммерция: Жас кәсіпкерлерге интернет арқылы өнім сату мүмкіндігі.

Қоғамдастық және Қолдау

Кәсіпкерлер қауымдастығы: Жастардың тәжірибе алмасуына арналған ұйым.

Қорытынды: Жастар арасындағы кәсіпкерлікті дамыту экономиканың дамуына үлес қосады. Жоғарыда аталған ұсыныстарды жүзеге асыру арқылы жастардың бизнес-әрекеттерін жандандыруға және қоғамда кәсіпкерлік мәдениетін қалыптастыруға болады.

Пайдаланылған дереккөздер

1. Қазақстан Республикасы Ұлттық статистика бюросының деректері (Stat.gov.kz)
2. «Бизнестің жол картасы-2025» бағдарламасының құжаттары
3. «Атамекен» Ұлттық кәсіпкерлер палатасының есептері
4. Орталық Азия стартап форумының нәтижелері